

Az ELTE ÁJK Kari Habilitációs Bizottságának irányelvei a habilitációs pályázatok elbírálásának tartalmi követelményeiről*

A középkorban és a kora újkorban a doktori cím fogalmilag egyetemi oktatói képesítést is jelentett (a latin *doctor* szó tanárt jelent). A habilitáció intézménye Németországban alakult ki a XIX. század első felében, amikor a doktori fokozat – részben a humboldti követelményekhez igazodó egyetemi oktatás színvonalának fejlődése miatt – már nem garantálta feltétlenül az egyetemi oktatásra való alkalmasságot. Magyarországon 1853-ban lett kötelező az egyetemi tanári kinevezéshez a habilitáció, amelyet akkor magántanári képesítésnek neveztek.

A vonatkozó hatályos jogszabály (**387/2012. Korm. rend.**) és az Egyetemi Habilitációs Szabályzat (EHSZ) alapján abból kell kiindulni, hogy az ELTE-n habilitációt az szerezhethet, aki a doktori (PhD) fokozat megszerzéséhez minimálisan szükséges tudományos érdemekenél mennyiségileg és minőségileg is számottevően több érdemet, eredményt tud felmutatni. A Kari Habilitációs Bizottság (KHB) a jelen irányelvek közzétételével a habilitálni kívánó személyek számára tájékoztatást ad a vonatkozó jogszabályi és szabályzati követelmények KHB általi értelmezéséről abból a célból, hogy a habilitációs eljárások során a Bizottság által érvényesített követelményrendszer tartalmilag átlátható, és egyben előrelátható legyen. A KHB irányelveit az alábbi összeállítás az egyes idevágó normaszövegekhez fűzött kommentárok formájában *dőlt betűs szedéssel* rögzíti.

Rend. 21. § (2) Habilitációs eljárás megindítását kérheti bárki, aki megfelel az alábbi feltételeknek:

a) doktori fokozattal rendelkezik, és a tudományos fokozat megszerzése óta – de legalább öt éve – magas szintű, önálló tudományos illetve művészeti alkotó tevékenységet folytat; (...)

c) tudományos alkotással történő habilitáció esetén rendszeres, magas szintű szakirodalmi tevékenységet folytat, amelyet rangos nemzetközi, lektorált, a szakterületen mértékadóként elismert folyóiratokban megjelent cikkek és ugyanilyen helyeken megjelenő – az Adatbázisa alapján vizsgált – hivatkozások igazolnak, emellett előadásokkal, eredményei ismertetésével rendszeresen részt vesz nemzetközi és hazai tudományos rendezvényeken; (...)

(3) A habilitációs kérelemhez mellékelni kell a doktori fokozat megszerzése óta végzett tudományos, illetve műszaki vagy művészeti alkotótevékenység eredményeinek tézisekben történő összefoglalását. A habilitációs bizottság előírhatja habilitációs értekezés benyújtását is. A válogatott munkák eredményeit egységes, önmagában érthető rendszerben kell bemutatni. Az új megállapításokat tételesen a tudományos téziseknél megszokott formában kell rögzíteni, a válogatott tudományos publikációkat, illetve alkotásokat a tézispontokhoz rendelve.

EHSZ. 2. § A habilitáció az oktatói és az előadói képesség, valamint a tudományos teljesítmény egyetemi megítélése. A pályázó e szabályzatban meghatározott módon ad tanúságot tudományos, szakmai eredményeiről, továbbá a doktori fokozat megszerzése után folytatott oktatói, kutatói, gyakorlati, alkotói teljesítményéről. Az egyetem habilitációval ismeri el azon személy érdemes voltát, aki bizonyítja, hogy

* A jelen Irányelveket az ELTE ÁJK Kari Habilitációs Bizottsága 2016. szeptember 28-i ülésén fogadta el.

a) valamely tudományág területén széleskörű áttekintéssel és korszerű tudományos szakismerettel rendelkezik, s tudását szóban és írásban magas színvonalon, valamint idegen nyelven is át tudja adni,

b) PhD fokozat vagy azzal egyenértékű tudományos fokozat (továbbiakban együtt: doktori fokozat) megszerzése óta legalább négy félév során hazai vagy külföldi felsőoktatási intézményben tanrendben meghirdetett módon oktatott,

c) a doktori fokozat megszerzése után is folyamatos, magas szintű, önálló tudományos, alkotó tevékenységet folytatott, a nemzetközi tudományos életben is közzétett és elismert új tudományos eredményekkel hozzájárult annak a tudományágnak a fejlesztéséhez, melynek tárgykörében habilitációját kéri.

A Korm. rend. 21. § (2) bek. c) pontjában megjelölt folyóiratok elsősorban a nemzetközi (külföldi) A) kategóriás folyóiratok. Az ilyen folyóiratcikkek között legalább 3 db. olyan tanulmánynak kell lennie, amelyet a pályázó önállóan (nem társszerzővel) készített, amely nem pusztán referáló jellegű (nem szemle-cikk, nem recenzió stb.), amely saját kutatási eredményeket is tartalmaz, és amelynek terjedelme legalább 10–15 oldal. Rangos nemzetközi (külföldi) folyóiratban megjelent cikk hiányában a pályázónak minél több hazai A) kategóriás idegen nyelvű folyóiratban megjelent cikket kell felmutatnia. Ez utóbbiak értékelése során a KHB fokozottan súlyt helyez arra, hogy az ilyen cikkek között minél több olyan, világnyelve(ke)n megjelent tanulmány legyen, amely a fent körülírt terjedelmi és minőségi kritériumoknak megfelel. A KHB rangos külföldi emlékkönyvekben vagy hasonló színvonalú külföldi tanulmánykötetekben világnyelve(ke)n megjelent, megfelelő terjedelmű és minőségű tanulmányokat is elfogadhat külföldi folyóiratcikk gyanánt.

A KHB súlyt helyez arra, hogy a pályázó műveire minél több független, bel- és külföldön megjelent, magyar és idegen nyelven publikált érdemi hivatkozás legyen hitelt érdemlően dokumentálva. A bibliográfiákban megjelent vagy bibliografikus jellegű hivatkozások általában csak akkor vehetők figyelembe, ha elismerést tükröző annotációval vannak ellátva. A független hivatkozások számát a KHB az MTMT aktuális állapota alapján állapítja meg, azok érdemi jellegét pedig szükség esetén az idéző mű (ill. abból a megfelelő oldal másolatának) bekérésével ellenőrizheti.

A KHB a nemzetközi konferenciákon való részvételt (vö. Korm. rend. 21. § (2) bek. c) pontja) akkor veszi figyelembe, ha a konferenciák adatai ellenőrizhetőek, és ennek alapján megállapítható, hogy azok nem jelentéktelen számú résztvevővel megtartott műhelybeszélgetések stb. voltak. Elsősorban a rangos nemzetközi tudományos társaságok, a nemzetközi tudományos elismertségnek örvendő külföldi egyetemek és kutatóintézetek által rendezett konferenciákon önállóan, világnyelveken tartott, tudományos témájú és saját tudományos kutatási eredményeket ismertető előadások vehetők figyelembe. A Magyarországon megrendezett nemzetközi konferenciák is figyelembe vehetők, de a KHB súlyt helyez arra, hogy a pályázó legalább egy-két, külföldön rendezett, szakmai szempontból jelentősebb konferencián tartott előadásról is be tudjon számolni. Ha csak egy ilyen előadásról számol be, akkor annak minőségét a KHB fokozottan ellenőrzi.

EHSZ. 25. § (2) Az SZBB állásfoglalásában értékeli a jelölt tudományos szakmai tevékenységét, valamint a doktori fokozat megszerzése után folytatott oktatói, gyakorlati, alkotói teljesítményét, különösen:

a) a hazai és a nemzetközi tudományos életben való aktív részvételét,

b) szakirodalmi és tananyagformáló tevékenységét,

c) tudományos ismereteinek átfogó jellegét: a pályázó által készített, a doktori fokozat megszerzése óta eltelt időszakban elért tudományos eredményeinek a nemzetközi

szakirodalomra figyelemmel történő érdemi áttekintését, tudományos munkásságának, annak jelentősebb eredményeinek tézisekben történő összefoglalását,

d) a szakmai, egyetemi (kari) közéletben való részvételét,

e) oktatói, előadói működését,

f) a kérelemben megjelölt nyilvános előadásra felajánlott témáknak rendszerük, tárgyalási módjuk alapján a kar (szak) képzési rendjéhez illeszkedését.

A KHB nagy nyomatékkal veszi figyelembe a jelölt tananyagformáló tevékenységét, különös tekintettel a jelölt által írt és/vagy szerkesztett egyetemi tankönyvekre és egyéb tananyagokra. A KHB a jelölt oktatói működésének megítélése során figyelembe veszi a jelölt által gondozott évfolyam- és szakdolgozatok számát, a jelölt által gondozott tudományos diákköri és OTDK dolgozatok számát, különös tekintettel az ilyen dolgozatokkal az OTDK-n elért eredményekre. A jelölt oktatási tapasztalatainak megítélése során a KHB értékeli azt, hogy a jelölt milyen jellegű órákat tart/tartott az egyetemi képzésben, és hogy milyen létszámú hallgatósággal került kapcsolatba. Fokozottan értékeli a KHB, ha a jelölt idegen nyelven is tart órákat (pl. ERASMUS hallgatóknak vagy az LL.M. képzés keretében). Előnyt jelent, ha a jelölt szakkollégiumi és szakmai továbbképzési tevékenységről is beszámol. Kiemelt súllyal értékeli a KHB a jelöltnek a doktori képzésben való részvételét (témavezetés, előadások tartása, doktoranduszainak száma). Nem szükséges hogy a jelölt mindegyik felsorolt területen kiemelkedő legyen, ugyanakkor az oktatói kiválóság jele az, ha a jelölt teljesítménye minél több területen – elsősorban szakmai, ill. minőségi szempontból – kiemelkedő.

EHSZ. 41. § (1) A habilitációs kérelemhez habilitációs dolgozatot, vagy 5 éven belül megjelent monográfiát kell mellékelni, amely nem lehet azonos a doktori dolgozattal.

A habilitációs dolgozat (értekezés) nem lehet kisebb terjedelmű a doktori értekezések minimális terjedelménél. Az értekezésnek egy jól körülhatárolt tudományos kutatási témát a források, valamint a hazai és nemzetközi szakirodalom alapján megfelelő mélységben feldolgozó, új tudományos eredményeket felmutató monográfiának kell lennie (főszabályként megjelent vagy könyvkiadói nyilatkozattal dokumentált módon megjelenés alatt álló könyv). A KHB kivételes esetben, kiemelkedően magas tudományos színvonalú, minden szempontból a tudományos monográfia ismérveit hordozó, megjelent tankönyvet vagy jogszabálykommentárt is elfogadhat habilitációs dolgozatként. A monográfia jelleg formai ismérvei a jól tagolt tartalomjegyzék, a gondosan elkészített, megfelelő mennyiségű és minőségű lábjegyzet-apparátus, valamint az irodalomjegyzék, amelyekből kitűnik, hogy a szerző legalább két idegen nyelven megjelent szakirodalmat érdemileg dolgozott fel. A téma speciálisan hazai jellege nem ad felmentést az összehasonlító módszer alkalmazása, és ezzel összefüggésben az idegen nyelvű szakirodalom használata alól. A lábjegyzetek és az irodalomjegyzék mennyiségi mutatóit a KHB nem kívánja tételes minimumok rögzítésével meghatározni, de ezeket a paramétereket a mű értékelése során szigorúan ellenőrzi, mert azokat a doktori fokozathoz képest magasabb szintű tudományos-szakmai minőség fontos jeleinek tekinti. Az értekezés stílusának és egyéb formai jegyeinek értelemszerűen szintén a habilitációnak megfelelő magas színvonalat, igényességet kell tükrözniük.

Más felsőoktatási intézményben szerzett habilitáció elfogadása

EHSZ. 33. § Az EHB vizsgálat után elfogadja, és ezzel az egyetem által odaítélt habilitációval egyenértékűnek minősíti a külföldön vagy más hazai felsőoktatási intézményben szerzett habilitációt akkor, ha

a) azt olyan külföldi vagy hazai oktatási intézmény állította ki, amely a külföldi állam joga alapján, hazai intézmény esetén az Nftv. szerint habilitáció odaítélésére jogosult, és

b) a habilitáció megszerzésének követelményei megfelelnek a jelen szabályzat által előírt követelményeknek.

34. § (1) A más felsőoktatási intézményben szerzett habilitációnak a jelen szabályzat 33. §-a szerinti elfogadásához csatolni kell (...)

c) a habilitáció megszerzésének feltételeiről szóló dokumentumokat (...)

35. § (1) Az EHB a habilitált cím elfogadásáról a KHB-k javaslata alapján dönt. A KHB akkor javasolja más felsőoktatási intézményben szerzett habilitált cím elfogadását, ha a pályázat megfelel a jelen szabályzat 33. §-ában foglaltaknak.

(2) Ha a habilitált cím elfogadásához a magyar jogszabályokban vagy a jelen szabályzatban előírt kiegészítő feltételek lennének szükséges[ek] – a pályázó kérelmére – a KHB a jelen szabályzat szerinti habilitációs eljárás lefolytatására tesz javaslatot. Ha a más felsőoktatási intézményben szerzett habilitáció követelményei nem felelnek meg a jelen szabályzatban foglaltaknak, a KHB a kérelem elutasítását indítványozza. A más intézményben szerzett habilitált cím elfogadására irányuló kérelem a cím megszerzése után bármikor benyújtható az EHB-hez.

A KHB a más egyetemen szerzett habilitáció egyenértékűségének elbírálása során a jelen Irányelvekben foglalt követelményeket következetesen alkalmazza, így különösen ragaszkodik a doktori fokozat megszerzését követően készített, megfelelő terjedelmű és színvonalú habilitációs értekezéshez, valamint a nemzetközi láthatóság fentiek szerinti dokumentálásához.

Az ELTE más karán szerzett habilitáció külön vizsgálat nélkül elismerhető az adott tudományág (pl. filozófia, közgazdaságtudomány, politikatudomány) megfelelő színvonalú oktatására és kutatására való alkalmasság bizonyítékeként. Annak megítélése viszont már nem tartozik a KHB hatáskörébe (hanem a magasabb szintű kari testületek kompetenciája), hogy az ELTE Állam- és Jogtudományi Karán egy adott oktatói kinevezés feltételeként a habilitáció megléte szempontjából elegendő-e az ELTE más karán szerzett habilitáció, vagy emellett szükséges-e a habilitált doktori cím megszerzése az állam- és jogtudományokból is.